

Narodowe Forum Muzyki

Przestrzeń dla piękna

17

maja 2018

czwartek

19:00

NFM, Sala Czerwona

Lutosławski Piano Duo

Lutosławski Piano Duo:

Emilia Sitarz – fortepian

Bartłomiej Wąsik – fortepian

Program:

Johann Sebastian Bach (1685–1750) *Schafe können sicher weiden* – aria z kantaty *Was mir behagt, ist nur die muntre Jagd* BWV 208 „Myśliwskiej”

Claude Debussy (1862–1918) *Preludium do „Popołudnia fauna”*

Fryderyk Chopin (1810–1849) / **Ferenc Liszt** (1811–1886) *Życzenie* (aranż. A. Tamir)

Witold Lutosławski (1913–1994) *Wariacje na temat Paganiniego*

Siergiej Rachmaninow (1873–1943) *Wokaliza* op. 34 nr 14 (aranż. A. Ovsyannikov)

Johannes Brahms (1833–1897) *Walce* op. 34 (wybór)

Maurice Ravel (1875–1937) *La valse*

[60']

Rekonstrukcja programów koncertowych wykonywanych na cztery ręce przez Witolda Lutosławskiego i Andrzeja Panufnika w wojennej Warszawie.

Projekt realizowany w ramach obchodów stulecia odzyskania niepodległości.

niepodległa

POLSKA
STULECIE ODZYSKANIA
NIEPODLEGŁOŚCI

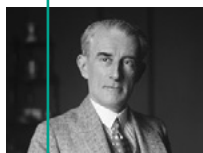
F. Chopin

W. Lutosławski

S. Rachmaninow

M. Ravel

OMÓWIENIE

Agata Adamczyk

Rzeczywistość okupowanej Warszawy przedstawiała się w najciemniejszych barwach – łapanki i egzekucje, niepewność jutra i ludzkie dramaty stanowiły druzgocącą codzienność. Wraz z agresją Niemiec na Polskę w 1939 r. rozpoczął się także konsekwentny proces niszczenia polskiego życia kulturalnego i intelektualnego, co dodatkowo obniżało morale społeczeństwa. Administracja niemiecka nie zezwalała na żadną formę życia muzycznego – zamknięto konserwatorium, sale koncertowe, zbombardowano budynek filharmonii i opery. Dla paru groszy nawet muzycy najwyższej rangi grywali w ulicach. Sposób, w jaki ludzie zarabiali wówczas na życie, często nie miał nic wspólnego z ich wyuczonym zawodem – artyści, wykwalifikowani inżynierowie, lekarze czy nauczyciele nierzadko stawali się kelnerami, odźwierzynami lub domokrażcami oferującymi kielbasę i tytoń. W warunkach okupacyjnego życia cenne było jakiekolwiek zajęcie, które chroniło przed wystaniem na roboty w głąb Rzeszy lub do obozu koncentracyjnego.

Tymczasem spragnieni sztuki warszawiacy znaleźli doskonałą metodę na ominięcie zakazu zgromadzeń publicznych: organizowali „kawiarnie artystyczne”, w których zatrudniali aktorów oraz muzyków. Goście, zamiast kupować bilety, płacili zatem za kawę, herbatę czy kieliszek wódki. W Warszawie działało około dwudziestu pięciu takich lokali.

Legendarne stały się kawiarniane występy duetu fortepianowego, który od 1940 r. do wybuchu powstania warszawskiego tworzyli Witold Lutostawski i Andrzej Panufnik. Jako że w tamtych czasach dostęp do drukowanych nut był niemożliwy, na repertuar duetu składały się głównie parafrazy najpopularniejszych utworów muzyki klasycznej i rozrywkowej. Dzieła Chopina i artystów żydowskich należały do kategorii zabronionych, choć zdarzało się, że muzycy zakaz ten łamali podczas organizowanych przez podziemie koncertów w domach prywatnych. Były to rzadkie momenty normalnego życia i wzajemnej życzliwości, które miały dla wszystkich szczególne znaczenie.

Panufnik wspominał grę w kawiarni w ten sposób: „Recitale odbywały się zawsze po południu ze względu na godzinę policyjną. Nasze dwa fortepiany stały na podwyższeniu przy jednej ze ścian. Publiczność zgromadzona przy stolikach rekrutowała się z najroz-

maitszych środowisk. Nasz repertuar się rozszerzał i wkrótce obejmował utwory wielu kompozytorów: od Bacha i Mozarta, poprzez Schuberta, Beethovena, Brahmsa, Debussy’ego i Ravela, do bardziej skomplikowanej muzyki dwudziestowiecznej takich twórców jak Szymanowski i Strawiński. Czasami dla żartu graliśmy jazz, zwłaszcza Duke’a Ellingtona i najlepszych Amerykanów, a nawet Gershwina. [...] Niekiedy, aby uniknąć nudy, jako że koncertowaliśmy codziennie, wystawialiśmy się na catkiem inne ryzyko, improwizując własne utwory jazzowe. Przed występem rysowaliśmy diagram określający tempo i przebieg harmoniczny w określonej liczbie taktów. Postępując się takim świstkiem papieru, wymyślaliśmy melodię, kontrapunkty i formuły rytmiczne, ryzykując, że któregoś z nas poniesie wyobraźnia, nigdy jednak nie ujawnialiśmy, że improwizujemy”.

Muzycy grywali w kawiarniach „Aria”, „SiM” oraz „U Aktorek”, gdzie gości obsługiwały gwiazdy przedwojennego kina i teatru. Jak wspominał Panufnik, publiczność miała nadzieję „zobaczyć swoich ulubieńców i – być może – potem chętnie się, iż polska Greta Garbo podawała im kawę, a polski Gary Cooper pomagał włożyć płaszcz”. Występy duetu fortepianowego także cieszyły się popularnością, co potwierdzała aktorka Danuta Szaflarska: „Słuchałam ich wielokrotnie, byli młodzi, po studiach, takie szczeniaki. Publiczność przyciągali jak magnes”.

Przez ponad trzy lata powstało około dwieście parafraz i transkrypcji autorstwa Panufnika oraz Lutostawskiego. Niestety, niemal wszystkie sponęły w powstaniu warszawskim, a jedyną ocalałą z pożogi kompozycją są *Wariacje na temat Paganiniego*, tj. parafraza *Kaprysu a-moll* nr 24 włoskiego skrzypka doby romantyzmu. Lutostawski zadbał o wzbogacenie pierwowzoru pod względem harmoniki i faktury i stworzył dzieło wirtuozowskie o pikantnym, dysonującym brzmieniu oraz barwnym kolorycie.

Dzisiejszy koncert jest rekonstrukcją programu legendarnej duetu Lutostawski–Panufnik. Oprócz *Wariacji na temat Paganiniego* zawiera zatem też kilka innych popularnych w okupowanej Warszawie kompozycji.

Kantatę *Was mir behagt, ist nur die muntre Jagd* BWV 208, zwaną „Myśliwską”, Johann Sebastian Bach napisał w 1713 r. z okazji 31. urodzin Christiana, księcia Saksonii-Weissenfels – wielkiego miłośnika polowań. Tekst autorstwa weimarskiego poety Salomona Francka bazuje na mitologii.

Echa antyku znajdziemy także w *Preludium do „Popołudnia fauna”* Claude’a Debussy’ego, wyznaczającego początek impresjonizmu. Kompozycja powstała w 1894 r. pod wrażeniem dzieła Stéphane’a Mallarmégo. Muzyka ma oddawać nastrój gorącego, leniwego popołudnia.

Pieśń *Życzenie* Fryderyka Chopina jest jednym z najśłynniejszych utworów tego gatunku. Została napisana prawdopodobnie w 1829 r. do słów Stefana Witwickiego i jest w gruncie rzeczy mazurkiem łączącym charakter kujawiaka z rytmami walca i oberka.

Wokaliza Siergieja Rachmaninowa – ostatnia z jego *Czternastu pieśni* op. 34 opublikowanych w 1912 r. – to dzieło wzruszające, pełne melancholii i głębokiego smutku. Kompozytor zadedykował je rosyjskiej sopranistce Antoninie Nieżdanowej.

Błyskotliwe, pełne uroku *Walce* z op. 34 Johanna Brahmsa są hołdem oddanym tańcu, który w XIX w. zawładnął wiedeńskimi salami balowymi. Cykl, który został zadedykowany przyjacielowi i czołowemu krytykowi muzycznemu Eduardowi Hanslickowi, powstał w 1865 r.

Zgoła odmienny charakter ma poemat choreograficzny *La valse* Maurice’a Ravela, o którym sam kompozytor pisał: „Utwór ten ująłem jako rodzaj apoteozy walca wiedeńskiego, z którym w moim umyśle łączy się wrażenie fantastycznego i fatalistycznego wzruszenia. [...] Jak przez kłębiące się mgły widać przelotnie tańczące walca pary. Stopniowo rozpraszają się obłoki i można dostrzec olbrzymią salę, wypełnioną wirującym tłumem”. Z uwagi na rok powstania (1919) kompozycja była często interpretowana jako refleksja po tragicznych wydarzeniach pierwszej wojny światowej, metafora dramatu, jaki przeżyła europejska cywilizacja.

Lutosławski Piano Duo

Emilia Sitarz i Bartłomiej Wąsik od dwudziestu lat tworzą Lutosławski Piano Duo, który jest jednym z niewielu duetów na świecie specjalizujących się w grze na dwa fortepiany oraz cztery ręce. Ich wspólna muzyczna droga rozpoczęła się jeszcze na studiach na Akademii Muzycznej im. F. Chopina w Warszawie. Jako zespół kształcili swój warsztat pod opieką dwóch wybitnych duetów fortepianowych – izraelskiej pary B. Eden i A. Tamira oraz niemieckiego duetu H.-P. i V. Stenzl. Dwadzieścia

lat istnienia Lutosławski Piano Duo to intensywna współpraca z kompozytorami, dyrygentami i niekończące się wyzwania, dzięki którym repertuar zespołu obejmuje dziś ponad sto utworów. Są to zarówno oryginalne kompozycje napisane na dwa fortepiany, jak i twory uwzględniające pierwotnie inne instrumentarium, ale przearanżowane przez Bartłomieja Wąsika. Praca, talent i oryginalne pomysły duetu szybko zaowocowały licznymi wyróżnieniami. Lutosławski Piano Duo ma na swoim koncie kilkanaście nagród w międzynarodowych konkursach w Grecji, Polsce, Czechach, we Włoszech i na Litwie. Muzycy są wielokrotnymi stypendystami Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz laureatami nagród fonograficznych Fryderyk i Folkowy Fonogram Roku. Wraz z M. Kordylasińską i M. Pękałą, z którymi tworzą zespół Kwadrofonik, w 2014 r. zostali laureatami Paszportu „Polityki”. Duet regularnie koncertuje na prestiżowych festiwalach, takich jak m.in. Festiwal Polskiego Radia, Kwartesencja, Warszawska Jesień, Łańcuch, Unsound, Festiwal Prawykonań, Musica Polonica Nova, Festiwal Pianistyki Polskiej, Wratislavia Cantans, Two Moors Festival, Festival Internacional de Música de Londrina, Scelsi Festival, Spring Festival. Zespół gościł także na wielu festiwalach dedykowanych duetom fortepianowym, m.in. w Mołdawii oraz na Litwie i Białorusi. Artyści są także zapraszani do koncertowania za granicą przez ambasady i instytuty polskie. Dokonali już kilkudziesięciu prawykonań, w tym koncertów na dwa fortepiany, skomponowanych specjalnie dla nich. Jako duet zajmują się również kształceniem innych muzyków. Prowadzą kursy mistrzowskie oraz wykłady z zakresu duetu fortepianowego oraz współczesnych technik wykonawczych.

Lutostawski Piano Duo, fot. Agata Grzybowska

Organizator:

NFM – Instytucja kultury miasta Wrocławia współprowadzona przez:

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Sponsorzy:

